

Từ vụ PMU 18 nghĩ về công tác cán bộ ở nước ta

GS. TS. HOÀNG THỊ CHỈNH

Có lẽ ít có vụ án nào ở VN lại nhiều tai tiếng như PMU 18. Nhiều tai tiếng bởi quy mô tham nhũng của nó quá lớn, liên quan đến hàng loạt cán bộ có chức, có quyền. Nhiều tai tiếng bởi nó không chỉ gói gọn trong phạm vi ở nước ta mà còn liên quan đến cả các nhà tài trợ nước ngoài thông qua nguồn vốn mà họ cung cấp cho VN. Vụ PMU 18 đã để lại những hậu quả nghiêm trọng. Đó là những hậu quả gì?

Hậu quả

Thứ nhất, làm thất thoát tài sản lớn của quốc gia. Theo kết luận của Thanh tra Chính phủ thì tỷ lệ thất thoát bình quân là trên 13% (theo dự luận thì phải 29-30%). Thử tưởng tượng mỗi năm, Bộ GTVT được giao đầu tư hàng chục ngàn tỷ đồng thì số tiền thất thoát ít nhất cũng lên tới cả ngàn tỷ đồng, trong đó, PMU 18 là một thành viên chủ chốt chiếm tới hơn 70% khối lượng vốn hàng năm của toàn ngành GTVT. Tài sản của Nhà nước bị thất thoát còn do mua sắm hơn 150 xe đời mới từ 4-7 chỗ ngồi với giá trị lên tới hơn 80 tỷ đồng, trong đó, PMU 18 đã cho các quan chức "mượn" với giá trị hơn 20 tỷ đồng và nhiều xe còn chôn thuế khi chuyển đổi mục đích sử dụng (chỉ tính riêng 7 xe nhập khẩu trong dự án xây dựng cầu trên quốc lộ 1 chuyển quyền sử dụng vào tháng 7.1997 đã làm thất thoát của Nhà nước lên tới

4,8 tỷ đồng!). Sự thất thoát tài sản của Nhà nước còn thể hiện ở những vụ làm ăn chia chác, thanh lý tài sản với giá quá rẻ. Thí dụ, máy tính để bàn lúc mua là 47,8 triệu đồng, thanh lý chỉ còn 344.000 đồng; máy tính xách tay lúc mua thì có giá là 24,4 triệu đồng, lúc thanh lý chỉ còn 700.000 đồng. Thất thoát tài sản của Nhà nước còn do khai khống, tăng vốn so với kế hoạch ban đầu... Thôi thì có 1.001 cách biến hoá để làm thất thoát tài sản của Nhà nước. Khi mỗi người dân phải thất lưng buộc bụng, nhiều người còn quá nghèo khổ, không đủ 2 bữa cơm rau cháo trong ngày thì tiền bạc tài sản của Nhà nước, là của chúng ta lại bị thất thoát nhiều quá!

Thứ hai, chất lượng các công trình xây dựng quá kém vì bị rút ruột nghiêm trọng. Có thể coi đây là hậu quả nghiêm trọng nhất của vụ tham nhũng ở PMU 18 (có thể cả những PMU khác của Bộ GTVT mà chưa được khai ra). Có những công

trình theo thiết kế thì cọc tiêu phải là trụ sắt thế mà người ta lại đóng bằng...cọc tre! Nghe mà "hết hồn"; quốc lộ 18 phải xuất toán 50 tỷ đồng; cầu Phả Lại do ép tiến độ thi công để chạy theo thành tích đã bị nứt và xuống cấp ngay sau khi khánh thành; dự án Pháp Vân - Cầu Giẽ, mặt đường không êm, không bằng phẳng, công trình hoàn thành đã 3 năm mà vẫn chưa đưa được vào sử dụng...Chất lượng công trình kém chẳng những có ở PMU 18, mà cả ở PMU 5, R-PMU. Chất lượng công trình kém gây ảnh hưởng xấu đến những người dân sử dụng các công trình đó, thậm chí có thể gây ra tai nạn chết người, chi phí vận chuyển cao, phải phá đi làm lại càng làm thiệt hại cho Nhà nước.

Thứ ba, sản sinh ra một đội ngũ cán bộ lãnh đạo thoái hoá, đàng viên biến chất, ăn chơi sa đọa, đục khoét tài sản của nhân dân, làm mất lòng tin của dân chúng vào chính quyền, vào vai trò lãnh đạo của Đảng. Số tiền mà Tổng giám đốc PMU 18 Bùi Tiến Dũng cá độ bóng đá lên tới 2,6 triệu USD, quy ra VND là hơn 41 tỷ, quả là một số tiền quá lớn mà bất cứ một người dân VN nào làm ăn lương thiện tích cóp cả đời cũng khó có thể có được, thế mà một đảng viên, một lãnh đạo đã sẵn sàng ném vào những cuộc cá độ vô tội vạ. Nguyễn Văn Hồng nguyên là cán bộ Cục cảnh sát đường bộ- đường sắt cũng tham gia cá độ bóng đá với số tiền lên đến cả tỷ đồng; để có biển số xe phù hợp với ngày sinh của người tình, Bùi Tiến Dũng đã không ngần ngại chi ra 2.000 USD, rồi còn phóng tay cho mỗi tiếp viên nhà hàng 100 USD để "rửa xe" nữa chứ! Nguyễn Mậu Thôn, Vũ Mạnh Tiên chạy án cả trăm tỷ đồng; những căn nhà cực kỳ sang trọng của Bùi Tiến Dũng, những trang trại nuôi tôm hàng chục héc ta của Nguyễn Việt Tiến...Chỉ có tiền nhà nước mà họ coi là "tiền chùa" mới được sử dụng như vậy! Rồi những cuộc ăn chơi sa đọa, trác táng

mà báo chí đã có lần đưa tin và lời khai của những nạn nhân khiến bất cứ người nào có lương tri cũng cảm thấy “rợn gáy”, không thể nghĩ rằng đây là cách ứng xử của một con người, huống hồ lại là những đảng viên, những cán bộ lãnh đạo cấp này, cấp nọ!

Thứ tư, làm mất lòng tin nơi các nhà tài trợ, gây ảnh hưởng xấu đến uy tín của VN trên trường quốc tế. Vụ PMU 18 ở VN đã gây xôn xao dư luận ở nước ngoài, nhất là ở những nước tài trợ vốn ODA cho VN. Các phương tiện thông tin đại chúng, các mặt báo lớn ở Nhật, ở Đan Mạch... đã đưa tin về PMU 18 của VN. Họ đã bàng hoàng khi nhận thấy những đồng tiền mà người dân ở các nước này phải đóng thuế để phần nào giúp người dân VN khắc phục hậu quả của chiến tranh, xây dựng lại đất nước thì đã bị các quan chức ở bộ GTVT sử dụng một cách rẻ rúng đến như vậy! Ông Norio Hattori, đại sứ Nhật tại VN đã phải thốt lên: “Trách nhiệm hàng đầu trong việc sử dụng ODA thuộc về phía Chính phủ VN. Tôi cũng không phủ nhận rằng quan hệ hợp tác ODA là quan hệ có lợi cho cả hai bên. Nhưng tiền ODA chính là tiền đóng thuế của người dân Nhật. Chính phủ Nhật phải đảm bảo số tiền này được sử dụng đúng đắn”. Tất cả các nhà tài trợ song phương và đa phương cho VN đều mong muốn Chính phủ VN phải xử lý thích đáng vụ bê bối này thì họ mới yên tâm đầu tư hơn. Rõ ràng vụ PMU 18 không chỉ còn gói gọn trong nội bộ VN mà đã loang ra trên cả phạm vi thế giới.

Đâu là những nguyên nhân?

Nguyên nhân sâu xa ở đây là cả một cơ chế, một hệ thống đã vô tình làm mảnh đất màu mỡ sinh ra tham nhũng, tiêu cực. Đó là tổ chức ra các hình thức không phù hợp, mà cụ thể là mô hình các Ban quản lý dự án (PMU), thực chất chỉ là cơ quan

trung gian, trách nhiệm thì ít mà quyền lợi thì quá nhiều. Chủ đầu tư lại không phải là đơn vị sử dụng kết quả đầu tư nên tha hồ mà tác oai, tác quái, muốn làm gì thì làm và chẳng cần biết đến chất lượng của các công trình và hậu quả của nó đi về đâu. Đó là thiếu một khung pháp lý hoàn thiện trong công tác thu hút và sử dụng nguồn vốn ODA. Đó là cách thức quản lý, có khi lại chia cắt thành các công đoạn, có lúc lại chồng chéo lên nhau, khiến các bộ đồ lỗi cho nhau. Đó là thiếu một cơ chế giám sát, kiểm tra, kiểm soát thường xuyên mỗi dự án để ngăn chặn kịp thời các vụ việc tiêu cực...

Còn nguyên nhân trực tiếp ở đây lại chính là con người, nhân vật trực tiếp gây ra những hậu quả nghiêm trọng kể trên, cần được phân tích, mổ xẻ thêm.

Qua vụ PMU 18, có thể thấy những yếu kém trong công tác tổ chức cán bộ và sử dụng nguồn nhân lực, đó là:

1. Quá sơ hở trong công tác đề bạt cán bộ:

Có một điều dễ nhận thấy là hầu hết các vị quan chức dính líu đến PMU18 đều đã từng” có vấn đề” trong nhiều năm trước đây nhưng sao vẫn được “thăng quan, tiến chức”. Thí dụ, theo thông tin của Bộ nội vụ thì vào thời điểm bổ nhiệm ông Tiến làm thứ trưởng bộ GTVT đã có 5 vấn đề cần được làm rõ liên quan đến tư cách của ông này như quấy phá nhà hàng; gây gổ với đồng nghiệp; cư xử thiếu văn hoá với những người xung quanh; có biểu hiện cơ hội ...Tại sao một người có quá nhiều khuyết điểm như vậy mà vẫn được đề cử là thứ trưởng thường trực một bộ quan trọng? Nghe đâu nếu không có vụ PMU 18 này thì ông Tiến còn được cơ cấu vào cái ghế bộ trưởng nữa đấy! Hay ông Nguyễn Ngọc Long là phó Tổng giám đốc PMU 18 đã từng bị khởi tố, bị bắt giam do có liên quan đến một vụ lừa đảo đất đai; ngay từ năm 2002, các

ông Đào Đình Bình, ông Nguyễn Việt Tiến, ông Bùi Tiến Dũng đều đã bị các đơn thư tố cáo, nhưng các ông vẫn cứ yên vị trên con đường thăng tiến. Vậy thì câu hỏi đặt ra ở đây là tại sao? Phải chăng là có những đường dây “chạy chức” như người ta vẫn nói! Và như vậy, khi đã chạy được chức rồi thì phải tìm mọi cách rút ruột công trình để bù đắp lại hao phí đã bỏ ra ban đầu chứ!

2. Để cho nhiều người thân đưa nhau vào làm việc trong cùng một cơ quan:

Vụ PMU 18 cho thấy giữa các nhân vật đều có mối quan hệ mật thiết với nhau: không là bà con ruột thịt thì là anh em cọc chèo; không là anh em cọc chèo thì là đồng hương này nọ: ông Nguyễn Ngọc Long, Phó tổng giám đốc PMU 18 là cháu của thứ trưởng thường trực Nguyễn Việt Tiến; ông Nguyễn Văn Lâm, phó chủ nhiệm văn phòng Chính phủ, người bỏ quên chiếc cặp da trong đó chứa nhiều tiền tại sân bay Nội Bài cách đây 3 năm, chính là người có mặt trong bữa cơm thân mật tại khách sạn Melia lại là anh ruột của ông Nguyễn Văn Tùng, chuyên viên Ban tổ chức trung ương, người đã bị triệu tập lên cơ quan điều tra vì có dấu hiệu liên quan đến vụ chạy án; ông Nguyễn Văn Lâm còn là em rể của bị can Nguyễn Việt Bắc, nguyên Phó tổng giám đốc công ty đường cao tốc VN đã bị khởi tố vì tội đánh bạc. Trong khi đó, ông Nguyễn Việt Bắc lại là anh rể của ông Nguyễn Việt Nam, thành viên Hội đồng quản trị của công ty Hoa Việt, một “sân sau” đáng tin cậy của Bùi Tiến Dũng, ông Nguyễn Việt Bắc đã từng là thư ký, đệ tử ruột của Thứ trưởng Nguyễn Việt Tiến; ông Nguyễn Duy Hồng, Vụ trưởng Vụ 1A thuộc Viện kiểm sát nhân dân lại là em họ của ông Nguyễn Văn Lâm; ông Cao Ngọc Oánh thiếu tướng lại là đồng hương của “Dũng Huê”, một sân sau của Bùi Tiến Dũng đứng ra chạy án. Cứ cái kiểu bà con quen thân như vậy

thì họ càng tạo nên những ekip mạnh, bao che cho nhau, sẵn sàng xả thân vì nhau, ở ngoài khó lòng mà can thiệp được.

3. Tổ chức Đảng không phát huy được tác dụng:

Vụ PMU 18 cho thấy Đảng ở các tổ chức này đã không phát huy được tác dụng, chưa thể hiện được tính chiến đấu, tính tiên phong của Đảng. Những đảng viên như Bùi Tiến Dũng chẳng hiểu làm sao lại có thể lên đến chức bí thư, phụ trách cả bao nhiêu đảng viên, và còn là một trong bảy thường vụ đảng ủy của Bộ GTVT. Bản thân đảng viên Dũng thì loại A1, còn chi bộ do Dũng lãnh đạo thì liên tục đạt loại "trong sạch, vững mạnh" trong nhiều năm. Theo ông Thuật, Phó bí thư đảng ủy Bộ GTVT thì "PMU 18 là đơn vị được Bộ GTVT đánh giá rất cao vì luôn hoàn thành nhiệm vụ chính trị, chuyên môn, chưa năm nào Đảng ủy PMU 18 lại không thuộc diện "trong sạch, vững mạnh". Cho đến thời điểm trước khi khởi tố, cả 4 vị lãnh đạo của PMU 18 là Bùi Tiến Dũng, Tổng giám đốc, Vũ Mạnh Tiên, Phó chánh văn phòng, Phạm Tiến Dũng, Trưởng phòng kế hoạch và Nguyễn Việt Bắc, Phó tổng giám đốc công ty đầu tư phát triển đường cao tốc VN đều là những đảng viên đủ tư cách, hoàn thành tốt nhiệm vụ và được xếp loại A1. Ông Thuật còn tỏ ra rất bất ngờ trước những sai trái của Thứ trưởng Nguyễn Việt Tiến. Chứng tỏ lãnh đạo Đảng ở bộ này chẳng nắm được cái gì cả!

10 điều cần lưu ý

Từ vụ PMU 18, một vài giải pháp mà người viết bài này muốn đề xuất để chấn chỉnh công tác cán bộ ở nước ta là:

1. Rà soát lại toàn bộ nguồn nhân lực ở các bộ và các cơ quan ban ngành, nhất là những ngành nhạy cảm, có nguy cơ tham nhũng cao. Phát hiện những cán bộ biến chất cần thay thế bằng cách thường

xuyên lấy phiếu tín nhiệm từ quần chúng;

2. Thành lập website "Tham nhũng" và thường xuyên công khai trên mạng những tội phạm tham nhũng. Thậm chí có thể thành lập Viện bảo tàng, ở đó chỉ trưng bày tội ác tham nhũng;

3. Thay vì kê khai tài sản rất hình thức như hiện nay thì từng bước chuyển sang thanh toán qua tài khoản cá nhân, mọi thu nhập của mỗi cá nhân đều có thể biết được một cách chính xác qua hệ thống thanh toán này;

4. Trong tuyển dụng và bố trí cán bộ cố gắng hạn chế đến mức thấp nhất việc đưa những người có quan hệ gia đình, đồng hương, đồng khối vào cùng một cơ quan, nhất là ở những cương vị lãnh đạo, đặc biệt đối với những lĩnh vực, những ngành có quan hệ mật thiết với nhau;

5. Tăng cường sự lãnh đạo của Đảng tại các cơ quan: chỉ kết nạp những người đủ tư cách và cũng sẵn sàng cho ra Đảng những người không đủ tư cách. Nhiều người có chung một nhận xét là những năm gần đây vào Đảng dễ quá. Có người chẳng có gì nổi trội, nhưng chỉ cần muốn vào và làm đơn là được xét và nếu lý lịch không có vấn đề là được kết nạp. Thậm chí ở nhiều cơ quan anh nào rảnh rỗi, ít việc thì làm...bí thư! Nên chi tiết hoá tiêu chuẩn phân loại Đảng viên. Loại A1 phải thực sự xuất sắc. Tránh tình trạng loại A1 chỉ rơi vào các cán bộ lãnh đạo đơn vị. Khi xét tư cách đảng viên không chỉ căn cứ vào khối lượng công việc hoàn thành mà phải xét đầy đủ các phong lối sống của đảng viên đó;

6. Tăng cường công tác phê và tự phê ở mỗi đơn vị. Có một thực tế chung là ngày nay trong các cuộc họp để kiểm điểm cá nhân cuối năm, cuối học kỳ, rất ít người phê phán, góp ý cho nhau, có chăng chỉ nói toàn những ưu điểm còn khuyết

điểm thì không thấy ai nói gì. Có một nghịch lý là: trong khi các cụ về hưu thì kiểm điểm rất sâu sắc, góp ý rất hăng mẽ dù chẳng có lỗi gì, vì có làm gì đâu mà có lỗi! Còn cán bộ đương chức hàng ngày làm bao nhiêu việc, thế nào cũng có khuyết điểm thì lại... im lặng!

7. Cần đẩy nhanh tiến trình cổ phần hoá doanh nghiệp nhà nước vì chính cơ chế hoạt động của các doanh nghiệp này đã làm nảy sinh ra tham nhũng, tiêu cực. Các vụ án lớn vừa qua từ ngành dầu khí đến thương mại, điện lực, bưu chính viễn thông, giao thông vận tải... đã chứng minh điều đó;

8. Lành mạnh hoá hoạt động ở các nhà hàng, khách sạn, kiên quyết xoá bỏ được các tệ nạn xã hội như bia ôm, mại dâm, ma túy, đánh đề, cá độ bóng đá...

9. Hợp tác chặt chẽ với Interpol quốc tế để kịp thời ngăn chặn việc di chuyển tiền bạc, tài sản của VN ra nước ngoài và một số Việt kiều vốn là những kẻ làm ăn bất chính trở về VN móc nối với các quan chức biến chất, lợi dụng hệ thống luật pháp còn sơ hở của VN để làm ăn phi pháp;

10. Giáo dục con ngoan, gia đình sống có văn hoá, chấp hành tốt chính sách và pháp luật của Nhà nước, không lợi dụng chức vụ của cha mẹ để làm bậy cũng phải được coi là một tiêu chí để đánh giá phẩm chất của cán bộ lãnh đạo.

Trên đây là 10 điều cần phải lưu ý trong công tác cán bộ ở nước ta hiện nay được rút ra từ vụ PMU 18 và một loạt các vụ án kinh tế lớn khác trong thời gian gần đây. Tất nhiên, còn nhiều giải pháp khác mà trong khuôn khổ bài viết này chưa phản ánh hết được. Nhưng nếu làm tốt được 10 vấn đề trên đây cũng sẽ góp phần vào việc hạn chế bớt những tiêu cực, sử dụng tốt hơn nguồn nhân lực ở nước ta, góp phần chống tham nhũng ■